

5. Głuchy czytelnik w bibliotece

I. Istota i wyróżniki innowacji

a. Opis innowacji

Celem innowacji było opracowanie i przetestowanie publikacji z instruktązem w PJM, pt.: *Głuchy czytelnik w bibliotece*. Innowacja jest odpowiedzią na potrzebę włączenia osób Głuchych do społeczności korzystającej z usług bibliotek na terenie całego kraju. Publikacja ma przybliżyć osobom Głuchym instytucję jaką jest biblioteka i pokazać im, że jest to miejsce, gdzie mogą znaleźć źródło rozrywki, materiały do nauki, sposób na poszerzenie swoich horyzontów oraz realizację hobby. W założeniu Innowatorek publikacja „*Głuchy czytelnik w bibliotece*” dostarczy czytelnikowi zarówno podstawową wiedzę o książkach, sposobach ich opisywania, jak i wyposaży go w umiejętności praktyczne z zakresu korzystania z biblioteki. W pewien sposób ma pełnić funkcję „wirtualnego bibliotekarza”, który pokaże osobom Głuchym, jak korzystać z oferty bibliotecznej.

b. Problem, na który odpowiada innowacja

Według diagnozy Innowatorek, wywodzących się ze środowiska osób Głuchych, biblioteki uznawane są przez osoby Głuche za miejsca dla osób słyszących, w których nie znajdują interesującej dla siebie oferty. Obecnie biblioteki to nie tylko miejsca wypożyczania lektur szkolnych – to miejsca kulturotwórcze, organizujące spotkania autorskie, kluby książki, wystawy czy zajęcia dla dzieci. Obecnie ta oferta jest niedostępna dla osób Głuchych i ich dzieci (tych niesłyszących, ale również słyszących - KODA). Zdaniem Innowatorek istnieje kilka przyczyn wykluczenia osób Głuchych w tym obszarze:

- Większość osób Głuchych ma trudność w posługiwaniu się językiem polskim (nie czyta tekstów pisanych, ma problem z zapisaniem poprawnie gramatycznie tekstu, wypowiada się niepoprawnie artykulacyjnie), biblioteka zaś kojarzy się przede wszystkim z wypożyczaniem i czytaniem książek.
- Osoby Głuche w trakcie edukacji nie pozyskują wiedzy w zakresie oferty i sposobów korzystania z bibliotek.

- Osoby Głuche obawiają się trudności w komunikacji z bibliotekarzami, z których niewielu posługuje się polskim językiem migowym (PJM). Skuteczność komunikacji zależy między innymi od otwartości i gotowości do nawiązania relacji obydwu stron.
- Brak tłumaczeń na język migowy informacji zawartych na stronach internetowych bibliotek.

Osoby z niepełnosprawnością słuchu to grupa bardzo zróżnicowana. Są wśród nich osoby Głuche, posługujące się jedynie polskim językiem migowym i słabo znające język polski. Dla tych osób polski jest językiem obcym lub drugim po PJM. Drugą grupą są Głusi posługujący się PJM, ale znający też język polski. Wśród nich można spotkać osoby odczytujące mowę z ruchu warg, umiejętność ta nie jest jednak powszechna. Trzecia grupa to osoby ogłuchłe, które straciły słuch po nauczeniu się języka polskiego. Te osoby często mówią płynnie po polsku, są w stanie czytać ze zrozumieniem nawet długie i skomplikowane teksty w języku polskim, ale zwykle nie najlepiej lub w ogóle nie znają PJM. I wreszcie ostatnia grupa to osoby słabosłyszące. Osoby te często nie znają języka migowego. Posiadają aparaty słuchowe i z ich pomocą bazują przede wszystkim na informacjach dźwiękowych.

Jak wynika z danych opublikowanych przez Stowarzyszenie Polski Instytut Praw g/Głuchych, w Polsce żyje do 200 000 osób niesłyszących i ponad 3 miliony osób z różnymi rodzajami niedosłuchu. W Polsce żyje około 50 tysięcy osób g/Głuchych, które posługują się Polskim Językiem Migowym (PJM) jako swoim pierwszym językiem. Pomimo tego, że PJM został uznany przez prawo w 2011 roku, a g/Głusi mają prawo do korzystania z tłumaczy języka migowego w instytucjach publicznych, wciąż istnieją poważne luki w realizacji tych praw. Dostęp do tłumaczy bywa ograniczony, co często prowadzi do sytuacji, w której osoby g/Głuche są wykluczone z pełnoprawnego uczestnictwa w życiu codziennym, np. w kontaktach z urzędami, służbą zdrowia, czy systemem edukacji.

Na podstawie opracowania: „OSOBY G/GŁUCHE W POLSCE 2020, WYZWANIA I REKOMENDACJE, RAPORT KOMISJI EKSPERTÓW DS. OSÓB G/GŁUCHYCH, Warszawa 2020” wiemy, że osoby g/Głuche nadal należą do najbardziej wykluczonych grup społecznych. Dotyczy to zwłaszcza osób, które posługują się wyłącznie lub przede wszystkim językiem migowym. Jest spora grupa g/Głuchych znających słabo lub bardzo słabo język polski. Źródłem problemów, które dotyczą g/Głuchych w codziennym życiu, jest niezrozumienie

przez słyszących specyfiki g/Głuchoty. Słyszący na ogół uważają, że każda osoba g/Głucha „jedynie” nie słyszy i (ewentualnie) nie mówi, ale zna język polski w piśmie i potrafi się nim sprawnie posługiwać. Nie pojmują, że język polski jest dla wielu g/Głuchych językiem obcym, drugim, którego się nauczyli, zaś ich pierwszym, naturalnym językiem był język migowy.

Mam wrażenie, że nasze państwo nie staje na wysokości zadania, jeżeli chodzi o dwujęzyczną edukację Głuchych. Głusi mają ograniczony dostęp do języka polskiego. Rodzice Głusi nie mają świadomości potrzeby nauki języka polskiego, zaniedbują to, bo w domu migają.

Tester 2

Skala czytelnictwa wśród Głuchych jest niska. Oni nie chodzą do biblioteki, mają problem z czytaniem. Nie wiedzą jak działają biblioteki, nikt im o tym nie mówi. A w dobie komputerów i komórek trudno zachęcić do czytelnictwa.

Tester 1

Sama szkoła nie wdroży czytelnictwa wśród dzieci, a Głusi muszą czytać! Jeżeli nie wysają tego z mlekiem matki to są biedni... Jesteśmy Polakami i swój język powinniśmy znać, Głusi także. Jedno z najważniejszych zadań rodziców to nauczyć dzieci kochać książki. (...) Ja się cieszę, że są takie inicjatywy w dzisiejszym świecie [mowa o innowacji]. Przez rozwój technologii Głusi jeszcze mniej czytają. Tworzenie książek w dwóch językach jest bardzo potrzebne.

Tester 2

c. Co się składa na innowację

- Film Głuchy czytelnik w bibliotece
- Podręcznik Głuchy czytelnik w bibliotece
- Raport ewaluacyjny
- Model innowacji
- Plan rozwoju
- Raport z testowania
- Koncepcja budowania marki i komunikacji

d. Analiza rozwiązania pod kątem kryteriów ewaluacyjnych

Trafność

Cele innowacji dobrze wpisują się w potrzeby osób Głuchych, szczególnie rodziców, którzy posiadają dzieci w wieku szkolnym słyszące (KODA) ale może również wspierać rodziców dzieci niesłyszących. Zdaniem jednej z Innowatorek w środowisku osób Głuchych warto mówić o czytaniu i korzyściach z tego wynikających - jednym z obowiązków rodziców Głuchych jest wprowadzenie dziecka w świat czytelnictwa, co jest ważnym elementem rozwoju poznawczego (również w zakresie kompetencji językowych), emocjonalnego i społecznego dziecka. Dlatego w opracowanej publikacji i instruktażu prezentowane są treści, które pozwalają rodzicom Głuchym zrozumieć wartość czytania, motywują ich do podjęcia działań na rzecz rozwoju czytania u dziecka, dają wskazówki, jak wspierać dziecko w czytaniu i wreszcie jak korzystać z biblioteki. Biorąc pod uwagę bariery w korzystaniu z biblioteki osób Głuchych, należy uznać, że innowacja w dużym stopniu odpowiada na te trudności i może realnie wpłynąć na jakość życia Głuchych rodziców, ale też przede wszystkim ich dzieci. Warto podkreślić, że publikacja, dzięki temu, że powstała w dwóch językach wpisuje się w potrzeby osób Głuchych, które znają język polski oraz tych, którzy komunikują się wyłącznie w PJM.

Skuteczność

W ramach przeprowadzonych testów zweryfikowano pozytywnie mechanizm prowadzący do wystąpienia założonych efektów. Spełnione zostały założenia prowadzące do zmian w grupie docelowej. Uwidocznił się w szczególności efekt dot. zwiększenia wiedzy osób Głuchych z zakresu funkcjonowania bibliotek. Choć wszyscy testerzy zadeklarowali, że po zapoznaniu się z publikacją bez problemu potrafiliby skorzystać z konta bibliotecznego, trudno jednoznacznie ocenić pojawienie się gotowości do korzystania z jej oferty – zdecydowana większość testerów ma już konto w bibliotece i w mniejszym bądź większym stopniu z niego korzysta. Osoby, które nie korzystały do tej pory z oferty biblioteki zadeklarowały, że nareszcie wiedzą, jak to robić, co nie jest równoznaczne z gotowością do tego. Należy jednak uznać, że zakładane efekty zostały zrealizowane lub mają wysoki potencjał realizacji.

Użyteczność

Ogólna ocena użyteczności rozwiązania jest wysoka. Innowacja skutecznie odpowiada na potrzeby osób Głuchych, szczególnie rodziców, którzy są odpowiedzialni za rozwój poznawczy,

emocjonalny i społeczny swoich dzieci – rozwój ten z powodzeniem wspierany jest poprzez czytanie.

Testowanie innowacji

Innowacja „Głuchy Czytelnik w Bibliotece” była testowana w kilku etapach, które miały charakter otwarty i konsultacyjny. Najpierw przeprowadzono diagnozę potrzeb poprzez pięć pogłębionych wywiadów z osobami Głuchymi o różnym wieku, płci, poziomie znajomości języka polskiego i kapitale społecznym. Na tej podstawie opracowano treść publikacji, która początkowo miała charakter zbyt naukowy i trudny w odbiorze. Po konsultacjach z osobami Głuchymi została przeformułowana na bardziej przystępną, a kluczowym zabiegiem okazało się „przemiganie” tekstu i dopiero późniejsze tłumaczenie na język polski przez Głuchą tłumaczkę. Następnie przygotowano nagranie w Polskim Języku Migowym, a na sugestię testerów dodano obrazy i opisy, mimo że nie było to planowane w budżecie – koszty tych działań pokryła Innowatorka z własnych środków.

Rekrutacja testerów była dużym wyzwaniem ze względu na ograniczony czas, długość nagrania oraz fakt, że temat bibliotek budził obawy w środowisku Głuchych. Ostatecznie udało się zgromadzić zróżnicowaną grupę, która przekazała krytyczne opinie i wskazała potrzebę zdynamizowania przekazu. Wprowadzono więc kolejne modyfikacje, co wymagało dodatkowej pracy i zaangażowania. Mimo trudności organizacyjnych, zdrowotnych i finansowych, determinacja Innowatorki pozwoliła doprowadzić projekt do końca i stworzyć wysokiej jakości produkt.

e. Potencjalni odbiorcy i użytkownicy innowacji

Publikacja jest dedykowana osobom Głuchym tym, którzy znają język polski oraz tym, którzy posługują się tylko językiem migowym. Mówiąc o osobach g/Głuchych, mówimy o niezwykle zróżnicowanej wewnętrznie grupie, mającej bardzo zróżnicowane możliwości komunikacyjne i potrzeby. Wśród g/Głuchych są osoby bardzo dobrze komunikujące się po polsku, wykształcone, o wysokich kompetencjach społecznych i wysokim statusie zawodowym. Są osoby znające język polski, które w komunikacji potrzebują wsparcia – w formie napisów w języku polskim lub tłumaczenia na PJM. Są tacy, którzy nie znają języka polskiego, a komunikują się biegle w polskim języku migowym i w innych językach migowych, np. angielskim. I są wreszcie ci, którzy nie znają żadnego języka. Specyficzne potrzeby mają

słyszące dzieci g/Głuchych rodziców – CODA/KODA. Każda z tych grup napotyka inne bariery i każda potrzebuje innego wsparcia w ich pokonywaniu.

Nie ma jednak przeszkód by z publikacją zapoznały się osoby, które do tej pory nie korzystały z oferty biblioteki, a chciałyby zacząć. Publikacja może okazać się również interesująca dla osób, które przez dłuższy czas nie korzystały z biblioteki i mają problem z obsługą cyfrowych katalogów. Wśród innych odbiorców można wskazać również m.in.:

1. **Rodziny osób Głuchych:** osoby z otoczenia osób Głuchych (rodziny, opiekunowie), mogą skorzystać z publikacji, by lepiej zrozumieć, jak wspierać osoby Głuche w korzystaniu z bibliotecznych zasobów;
2. **Pracownicy biblioteki:** publikacja może być również pomocna dla samych pracowników biblioteki, którzy chcą lepiej zrozumieć potrzeby i specyfikę obsługi osób Głuchych, co może przyczynić się do bardziej dostosowanych usług;
3. **Nauczyciele, edukatorzy i terapeuci:** nauczyciele, terapeuci i inni specjaliści pracujący z osobami Głuchymi mogą wykorzystać publikację jako narzędzie dydaktyczne lub materiał informacyjny dla swoich podopiecznych;
4. **Instytucje edukacyjne:** szkoły, uniwersytety czy ośrodki edukacyjne, które obsługują osoby Głuche, mogą wykorzystać publikację jako pomoc dydaktyczną lub źródło informacji na temat korzystania z bibliotecznych zasobów;
5. **Organizacje społeczne:** organizacje zajmujące się sprawami osób Głuchych, grupy wsparcia czy stowarzyszenia mogą wykorzystać publikację, aby edukować w temacie korzystania z bibliotek;
6. **Tłumacze języka migowego:** osoby zajmujące się tłumaczeniem języka migowego mogą korzystać z instruktażu jako materiału edukacyjnego, aby nauczyć osób Głuchych słownictwa związanego z biblioteką. Unikalność rozwiązania na tle innych działań społecznych.

f. Unikalność rozwiązania na tle innych działań społecznych

Innowacja „Głuchy czytelnik w bibliotece” wyróżnia się tym, że została stworzona przez osoby Głuche dla osób Głuchych, co zapewnia jej autentyczność i trafność w odpowiadaniu na realne potrzeby tej społeczności. W przeciwieństwie do wielu działań społecznych, które koncentrują się na ogólnej dostępności usług publicznych, ta publikacja skupia się na

konkretnym obszarze – bibliotece – i pokazuje, jak można uczynić go bardziej otwartym i przyjaznym dla osób komunikujących się w polskim języku migowym. Innowacja nie tylko edukuje, ale też buduje poczucie przynależności i zachęca osoby Głuche do aktywnego uczestnictwa w życiu kulturalnym. Dzięki formie instruktażu w PJM, publikacja przełamuje bariery językowe i komunikacyjne, które do tej pory wykluczały osoby Głuche z korzystania z zasobów bibliotecznych. To rozwiązanie nie tylko informuje, ale też wzmacnia kompetencje i samodzielność użytkowników, pełniąc rolę „wirtualnego przewodnika” po świecie książek i kultury.

II. Cel upowszechnienia

- a. Zdefiniowanie ogólnego i szczegółowego celu. Cele projektu powinny być osiągalne, określone w czasie i wymierne.

Cel ogólny

Opanowanie umiejętności zakładania kont czytelniczych i korzystania z zasobów bibliotecznych przez osoby Głuche. Wzrost wiedzy z zakresu piśmiennictwa i organizacji bibliotek.

Cel szczegółowy

Dotarcie do x bibliotek w województwie (x% wszystkich bibliotek w regionie).

Przeszkolenie pracowników i wolontariuszy z publikacji „Głuchy czytelnik w bibliotece”. Część I i II publikacji i filmu może zostać udostępniona na stronie internetowej każdej biblioteki w Małopolsce, ponieważ przekazywane w tych częściach treści mają charakter uniwersalny. W III instruktażowej części: „Jak korzystać z konta bibliotecznego ze strony Internetowej biblioteki. Przewodnik praktyczny” autorzy odnoszą się do dwóch systemów katalogowych (choć wspominają, że jest ich więcej): Mateusz i Sowa. Całość publikacji może zatem być udostępniona na stronach internetowych bibliotek, które wykorzystują te systemy katalogowania.

- b. Oczekiwane rezultaty i wskaźniki

Oczekiwany rezultat	Wskaźnik
Udostępnienie materiałów edukacyjnych i instruktażowych (filmów, publikacji) na stronach internetowych bibliotek w Małopolsce, zwiększające dostępność informacji dla osób Głuchych.	Min. x pobrań / odsłon publikacji przez osoby zainteresowane, tj. odbiorców i użytkowników
Dotarcie do bibliotek w województwie z materiałami edukacyjnymi i instruktażowymi.	Min. x stron internetowych bibliotek, na których publikacja zostanie udostępniona
Przeszkolenie pracowników i wolontariuszy w zakresie obsługi osób Głuchych, z wykorzystaniem publikacji „Głuchy czytelnik w bibliotece” – części I, II i III.	Min. x spotkań/ warsztatów lub innych form pracy bezpośredniej z pracownikami bibliotek
Wzrost kompetencji bibliotekarzy w zakresie komunikacji z osobami Głuchymi oraz znajomości ich potrzeb czytelniczych.	Przeprowadzenie kwestionariuszy ankiet wśród min. x bibliotekarzy
Zwiększenie liczby osób Głuchych korzystających z zasobów bibliotecznych, w tym zakładających konta czytelnicze i wypożyczających materiały.	Przeprowadzenie kwestionariuszy ankiet wśród min. x Głuchych czytelników
Dostosowanie stron internetowych bibliotek do potrzeb osób Głuchych, szczególnie tych korzystających z systemów katalogowych Mateusz i Sowa.	Liczba stron, które zostały dostosowane.

III. Rekomendowany kierunek upowszechnienia

a. Elementy do upowszechnienia: metody działania, narzędzia, materiały.

Publikacja „Głuchy czytelnik w bibliotece” powinna być upowszechniana przede wszystkim w ramach systemu usług społecznych jako narzędzie wspierające aktywizację i integrację osób Głuchych. Rekomenduje się włączenie materiału do działań realizowanych przez ośrodki pomocy społecznej, centra usług społecznych, domy kultury, świetlice środowiskowe oraz placówki wsparcia dziennego. Może być wykorzystywana przez pracowników socjalnych, asystentów osobistych osób z niepełnosprawnościami, terapeutów i edukatorów jako element pracy indywidualnej i grupowej z osobami Głuchymi oraz ich rodzinami. Publikacja może również stanowić część programów aktywizujących i edukacyjnych, realizowanych przez organizacje pozarządowe w obszarze przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Warto, aby

znalazła się w zasobach bibliotek publicznych jako materiał dostępnościowy, a także w szkoleniach dla pracowników instytucji społecznych, którzy chcą lepiej rozumieć potrzeby osób Głuchych i wspierać ich w korzystaniu z oferty kulturalnej i edukacyjnej.

Upowszechnienie publikacji w tym kontekście wzmacnia rolę usług społecznych jako przestrzeni otwartej, inkluzywnej i odpowiadającej na zróżnicowane potrzeby mieszkańców.

b. Skala upowszechnienia.

Rekomendowanym kierunkiem upowszechnienia publikacji „Głuchy czytelnik w bibliotece” jest wdrożenie jej w ramach regionalnych struktur usług społecznych województwa małopolskiego. Materiał może zostać włączony do działań realizowanych przez powiatowe centra pomocy rodzinie, miejskie i gminne ośrodki pomocy społecznej, centra usług społecznych oraz instytucje kultury współpracujące z sektorem społecznym. Warto, aby publikacja była dostępna w bibliotekach publicznych na terenie całego województwa, szczególnie w tych, które prowadzą działania animacyjne, edukacyjne i integracyjne. Może być również wykorzystywana przez regionalne organizacje pozarządowe działające na rzecz osób z niepełnosprawnościami, w tym środowiska osób Głuchych jako narzędzie wspierające aktywizację społeczną i kulturalną. Upowszechnienie publikacji na poziomie województwa pozwoli na zwiększenie dostępności usług bibliotecznych dla osób Głuchych, a także na podniesienie kompetencji pracowników instytucji społecznych w zakresie komunikacji i pracy z osobami niesłyszącymi. Dzięki temu możliwe będzie budowanie bardziej otwartego i inkluzywnego systemu usług społecznych w regionie.

IV. Plan komunikacji

a. Wyróżniki innowacji

- publikacja powstała w polskim języku migowym, a następnie została przełożona na łatwy tekst w języku polskim
- łatwa do upowszechnienia (po drobnych personalizacjach, np. strona internetowa, katalog on-line może służyć każdej bibliotece w kraju)
- jest czymś zdecydowanie większym niż przewodnik po bibliotece
- pomaga zmotywować się do podjęcia działań na rzecz rozwoju czytania u dziecka i dowiedzieć się, jak wspierać je w czytaniu

- ułatwia oswoić lęk/dyskomfort osobom g/Głuchym nieznającym języka polskiego
- pomaga nauczyć się, jak korzystać z pełnej oferty biblioteki

b. Cele działań komunikacyjnych

- Zmotywowanie rodziców i opiekunów dzieci głuchych do podjęcia działań na rzecz rozwoju czytania u dziecka oraz wspierania go w tym procesie
- Promowanie wartości czytania i roli bibliotek wśród osób głuchych
- Uświadomienie pracowników_czek bibliotek o potrzebach osób głuchych korzystających z oferty placówki

c. Grupy docelowe

- osoby g/Głuche, szczególnie rodzice, którzy posiadają dzieci w wieku szkolnym, zarówno słyszące (KODA), jak i dzieci g/Głuche oraz słabosłyszące,
- pracownicy i pracowniczki bibliotek.

d. BIG IDEA

BIG IDEA (parasol komunikacyjny) to myśl przewodnia, wokół której buduje się całą koncepcję komunikacji. Określa motyw przewodni i zamysł, jaki przyświeca marce, ułatwia spójność przekazu. Wyróżnia komunikację i wskazuje na jej najważniejsze kwestie. BIG IDEA to nie hasło reklamowe!

DWUJĘZYCZNE MARZENIA, JEDNA PASJA - CZYTANIE! Odkryj magię zapisanych słów!

e. Filary komunikacji

- INFORMACJA
  - Posty informacyjno-edukacyjne na temat wartości czytania i roli bibliotek
- MOTYWACJA
  - Posty budujące/wzmacniające motywację rodziców i opiekunów dzieci g/Głuchych do podjęcia działań na rzecz rozwoju czytania u dziecka oraz wspierania go w tym procesie
- UWRAŻLIWIENIE

- Posty uświadamiające i uwrażliwiające pracowników_czek bibliotek na potrzeby osób g/Głuchych korzystających z oferty placówki

f. Kluczowe przekazy

- Moim marzeniem jest to, by dzieci g/Głuche były w pełni dwujęzyczne i korzystały z bibliotek w taki sam sposób, jak dzieci słyszące.
- Wśród magicznych chwil dzieciństwa, czytanie zajmuje szczególne miejsce. To nie tylko umiejętność, ale także klucz do odkrywania fascynującego świata.
- Razem z dzieckiem odkrywajcie niezwykle metody cieszenia się czytaniem. Dostosujcie podejście do indywidualnych potrzeb, eksplorując różnorodne techniki i materiały.
- Biblioteka to nie tylko skarbnica książek, ale prawdziwe centrum eksploracji słowa pisanego. Odkryjcie razem nowe horyzonty czytelnicze!
- Jako pracownik_czka biblioteki, masz niepowtarzalną szansę być kluczowym_ą członkiem_nią wspierającej społeczności czytelniczej. Wykorzystaj ją, by stworzyć otoczenie przyjazne i dostępne dla wszystkich, inspirować rodziców do korzystania z biblioteki jako skarbnicy wiedzy i cennego partnera w rozwijaniu umiejętności czytania ich dzieci. Bądź ambasadorem_ką inkluzji czytelniczej i razem z nami twórz przestrzeń, gdzie każde dziecko może odkrywać magię słowa pisanego.
- Rodzice, bez względu na środowisko słuchowe swoich dzieci, są nieodłącznymi przewodnikami w podróży ku magii czytania. Wasze zaangażowanie kształtuje czytelniczy rozwój maluchów.
- Zapraszamy do naszej społeczności wsparcia! Dzielcie się doświadczeniami, inspirujcie się nawzajem, bo razem możemy stworzyć magiczne miejsce rozwoju czytelnictwa u dzieci!

g. Ton przekazu

- Ton komunikacji powinien być inspirujący, informacyjny i wspierający.
- Inspirujący: podkreślać wartość czytania jako kluczowego elementu rozwoju dzieci, niezależnie od ich słuchowej zdolności; zachęcaj rodziców do odkrywania

własnych, nowych sposobów motywowania i rozwijania umiejętności czytania u swoich dzieci.

- Informacyjny i praktyczny: przedstawiający konkretne, poradnikowe i praktyczne informacje zawarte w publikacji, takie jak wskazówki dotyczące wspierania dziecka w czytaniu czy korzystania z oferty biblioteki.
- Wspierający: wyrażający zrozumienie trudności, z jakimi mogą się spotykać rodzice dzieci z różnymi zdolnościami słuchowymi; podkreślający kluczową rolę rodziców w rozwijaniu umiejętności czytania u dzieci; zachęcający pracowników_czki bibliotek do większej otwartości w kontaktach z osobami g/Głuchymi; zachęcający do zadawania pytań i dzielenia się doświadczeniami, aby stworzyć społeczność skupioną wokół czytania i bibliotek.
- W SM komunikat powinien być angażujący, nawołujący do działania, włączający - pytania, wykrzykniki, call to action (żywy język).

h. Proponowane platformy komunikacji

- Aby zapewnić jak najbardziej skuteczne dotarcie do grup docelowych oraz zrealizować zakładane cele komunikacyjne proponujemy wykorzystanie następujących platform komunikacji oraz kanałów w social mediach:
- Strona internetowa (udostępnienie publikacji)
- Facebook + Instagram
- Mailing do bibliotek

V. Dowiedz się więcej! Inspiracje z kraju i ze świata

Jeśli chcesz pogłębić wiedzę w tym obszarze, zapoznaj się z poniższymi raportami:

- [„Osoby głuche w Polsce 2020. Wyzwania i rekomendacje” \(RPO\)](#)
- [„Perspektywa osób głuchych” \(COI, 2023\)](#)

Wśród międzynarodowych inspiracji można wskazać np.:

- Deaf Cultural Centre Library, Birmingham, Wielka Brytania: zbiory książek, filmów i materiałów w języku migowym, programy edukacyjne i kulturalne dla społeczności Głuchych;
- Biblioteka dla Głuchych w Berlinie (Zentrum für Kultur und visuelle Kommunikation der Gehörlosen Berlin/Brandenburg): szeroki wybór materiałów w języku migowym oraz prowadzi zajęcia edukacyjne, warsztaty i prezentacje dla społeczności Głuchych.
- Szukając kierunków rozwoju innowacji, warto także śledzić wydarzenia kierowane do tej społeczności, takiej jak np. symposium “Deaf Community and Culture and Best Practices for Libraries”.

Na gruncie polskim warto wskazać poniższe inicjatywy:

- Krakowska Fundacja Między Uszami zrealizowała projekt Migane Lektury – opracowanie lektur szkolnych w Polskim Języku Migowym.
- Projekt „Dostępna książka” rozwijany przez Sieć Badawczą Łukasiewicz polega na przygotowywaniu multimedialnych publikacji, w których tekst jest uzupełniany tłumaczeniem na Polski Język Migowy, nagraniem lektora oraz elementami wizualnymi. Rozwiązanie to wspiera szczególnie dzieci i młodzież Głuchą w dostępie do lektur szkolnych.
- Z kolei projekt „Dostęp do skarbów Biblioteki Narodowej” koncentruje się na zwiększeniu dostępności zasobów tej instytucji dla osób z niepełnosprawnościami, w tym Głuchych – obejmuje m.in. seminaria online z tłumaczeniem na PJM oraz wdrażanie rozwiązań poprawiających dostępność czytelń.
- Ważnym przedsięwzięciem jest także forum „Dostępna biblioteka – wymogi, potrzeby, możliwości”, organizowane przez Fundację Kultury bez Barrier we współpracy ze Stowarzyszeniem Bibliotekarzy Polskich, które służy wymianie doświadczeń i wypracowywaniu standardów dostępności w bibliotekach.

Suplement rynkowy - Głuchy czytelnik w bibliotece

Opis istoty innowacji społecznej

“Głuchy czytelnik w bibliotece” to praktyczny zestaw materiałów - przewodnik, nagrania w PJM, instrukcje wizualne i proste zasady obsługi - który umożliwia osobom g/Głuchym pełne, samodzielne korzystanie z biblioteki. Materiały pokazują krok po kroku, jak zapisać się do biblioteki, znaleźć książkę, skorzystać z katalogu OPAC, poruszać się po budynku i korzystać z usług biblioteki bez stresu i zależności od pracowników.

Innowacja zamyka realną lukę: w Polsce brakowało do tej pory spójnej, wielokanałowej ścieżki dostępności - łączącej język migowy, materiały wizualne i komunikację intuicyjną. Program ma potencjał stać się trwałą usługą społeczną, która nie tylko poprawi dostęp do kultury, ale też buduje więź biblioteki ze społecznością g/Głuchych, wzmacnia kompetencje kadry oraz unowocześnia pracę instytucji publicznych.

1. Co warto uzupełnić, aby innowacja mogła stać się usługą społeczną

- **Przewodnik wdrożeniowy dla instytucji** - krok po kroku opisujący, jak uruchomić usługę dostępnej obsługi g/Głuchych: od przygotowania przestrzeni i materiałów, po szkolenie zespołu i komunikację z mieszkańcami.
- **Materiały w PJM o różnym poziomie trudności** - dla osób biegłych w PJM oraz dla tych, które dopiero uczą się korzystać z usług bibliotecznych.
- **Proste filmy instruktażowe** (PJM + napisy + grafiki): zapis do biblioteki, wyszukiwanie zasobów, odbiór rezerwacji, przedłużenia, poruszanie się po budynku.
- **Standard dostępności bibliotecznej** - obejmujący nawigację wizualną, piktogramy, kontrasty, wyraźne oznaczenia, materiały w ETR (Easy-to-Read) i jasne procedury komunikacyjne.
- **Minimalne kompetencje pracowników pierwszej linii** - podstawowe zwroty wizualne, znajomość kart komunikacyjnych, umiejętność pracy „bez głosu”, spokojny sposób komunikacji.
- **Krótkie spotkania orientacyjne** dla nowych użytkowników - osobiste wprowadzenie do biblioteki, które przełamuje pierwszą barierę kontaktu.

- **Stała współpraca z lokalną społecznością g/Głuchych** - konsultowanie treści, testowanie materiałów, zgłaszanie potrzeb i usprawnień.
- **System wielokanałowej dostępności (omnichannel)** - łączenie PJM, napisów, piktogramów, tekstów łatwych do czytania, aby każdy użytkownik mógł korzystać z biblioteki zgodnie ze swoimi preferencjami.

2. Przykładowe kierunki przekucia innowacji w usługę społeczną

✓ „Biblioteka Przyjazna Głuchym” - stała usługa dostępności

Instytucja wdraża komplet materiałów w PJM, oznaczenia wizualne, piktogramy, krótkie ścieżki orientacyjne i regularne dyżury pracowników, którzy potrafią wesprzeć osobę g/Głuchą „tu i teraz”. Celem jest stworzenie biblioteki, do której g/Głusi mieszkańcy mogą wejść spontanicznie - bez umawiania, tłumaczenia i stresu. Biblioteka staje się lokalnym miejscem rzeczywistej inkluzji.

„Głuchy Czytelnik - program wsparcia wejścia”

Krótką, powtarzalną usługą środowiskową: pracownik biblioteki lub CUS/OPS pomaga nowemu użytkownikowi przejść przez wszystkie kroki pierwszej wizyty. To prosty, ale bardzo potrzebny produkt społeczny - jeden kontakt, który uczy samodzielności i przełamuje bariery.

„Popołudnia PJM” - dostępność programowa

Cykliczne wydarzenia - spotkania autorskie, warsztaty, kluby czytelnicze, projekcje filmowe - wszystkie prowadzone w PJM lub z tłumaczeniem. Biblioteka zaczyna działać jak centrum kultury wizualnej.

Punkty dostępności w kulturze

Biblioteka staje się centrum referencyjnym dla innych instytucji (muzea, kina, domy kultury), wspierając je w przygotowaniu oznaczeń, piktogramów, krótkich instrukcji oraz nagrań w PJM. W powiecie pojawia się wspólny standard dostępności.

Wsparcie cyfrowe i zdalne

Możliwość skorzystania z krótkich filmów instruktażowych, zdalnego tłumacza PJM (jeśli dostępny) oraz prostych narzędzi „live-help”, które rozwiązują trudność w czasie rzeczywistym, np. podczas kontaktu z OPAC lub rezerwacjami.

Program „Dostępny Wolontariat”

Wolontariusze (młodzież, studenci lingwistyki, pedagogiki, KODA/CODA) pełnią rolę „nawigatorów”, wspierając g/Głuchych czytelników w sytuacjach wymagających dodatkowego wsparcia. Lekka usługa, duży efekt.

„Klub Czytelniczy w PJM”

Formalny klub książki, prowadzony przez g/Głuchego ambasadora lub tłumacza. Biblioteka staje się przestrzenią wspólnej kultury wizualnej - nie tylko „miejscem książek”.

Biblioteka jako centrum zasobów wizualnych

Udostępnienie przestrzeni i sprzętu, gdzie osoby g/Głuche mogą nagrywać własne krótkie materiały w PJM - ogłoszenia, mini-wywiady, krótkie historie, prace szkolne. To wzmacnia kompetencje cyfrowe społeczności i buduje bibliotekę jako przestrzeń twórców, a nie tylko odbiorców kultury.

Cross-sector Accessibility

Biblioteka jako ekspert regionalny: szkolenie OPS/CUS, szkół, urzędów, przygotowywanie wspólnych piktogramów i instrukcji, prowadzenie audytów dostępności.

3. Obszary, w których instytucja wdrażająca może dodać coś od siebie

- **Stała współpraca z lokalną społecznością g/Głuchych** - zespoły redakcyjne aktualizujące nagrania PJM i materiały co kwartał.
- **Budowanie kapitału społecznego** - biblioteka jako przestrzeń spotkań, warsztatów, integracji osób niesłyszących i słyszących.
- **Materiały dla rodzin g/Głuchych i dzieci KODA/CODA** - warsztaty, zajęcia czytelnicze, treści wzmacniające komunikację w rodzinach dwujęzycznych.
- **Pakiet ETR dla osób g/Głuchych obcojęzycznych** - uniwersalne wizualne instrukcje i proste teksty dla migrantów.

- **„Książka Zdigitalizowana Dostępna”** - współpraca z dostawcami e-booków, aby w bibliotecznych książkach cyfrowych pojawiały się łatwe do czytania teksty lub opisy wizualne.

4. Modele wdrożenia usługi społecznej - S / M / L

Model S - „Dostępność na start” (1 filia / 1 lokalizacja)

- materiały w PJM dostępne przy wejściu i w katalogu,
- podstawowe piktogramy i mapa wizualna,
- 1-2 przeszkolonych pracowników,
- krótkie spotkania wprowadzające dla nowych użytkowników,
- minimalna wersja „karty komunikacyjnej” i podstawowy standard ETR.

Model M - „Biblioteka przyjazna g/Głuchym” (kilka placówek)

- pełny zestaw nagrań PJM + filmy instruktażowe „krok po kroku”,
- cykliczne wydarzenia dostępne w PJM,
- współpraca z organizacjami g/Głuchych,
- szkolenia dla personelu w modelu cyklicznym,
- wspólne zasoby wizualne i repozytorium piktogramów,
- integracja działań z domami kultury i muzeami.

Model L - „Regionalna sieć dostępnych bibliotek”

- wspólne standardy dostępności dla całego regionu,
- wspólna baza multimediów w PJM i ETR,
- ambasadorzy g/Głusi w kilku instytucjach,
- powiatowy/wojewódzki program wydarzeń dostępnych,
- regionalna jednostka adaptacji treści (PJM/ETR) obsługująca szkoły, OPS-y, urzędy.

5. Rzeczy, których instytucje powinny unikać

- Oparcia usługi tylko na technologii - czynnik ludzki jest niezbędny.

- Tworzenia skomplikowanych procedur - użytkownik musi intuicyjnie „od razu wiedzieć”.
- Braku aktualizacji materiałów - PJM, piktogramy i instrukcje muszą żyć.
- Zakładania jednorodności społeczności g/Głuchych - trzeba łączyć PJM + napisy + piktogramy + ETR.
- Zakupów technologii bez konsultacji z użytkownikami - wiele narzędzi jest formalnie „dostępnych”, ale realnie nieużytecznych.
- Izolowania usługi od OPS/CUS - potrzeby g/Głuchych często dotyczą również spraw administracyjnych.

6. Typy partnerów, którzy mogą wzmocnić usługę

Partnerzy lokalni:

organizacje g/Głuchych, szkoły, klasy integracyjne, poradnie, domy kultury, muzea, kina.

Partnerzy technologiczni:

kioski informacyjne z PJM, smart glasses w wersji „light”, dostawcy tabletów, platformy tłumacza zdalnego.

Partnerzy naukowci:

wydziały lingwistyki stosowanej, pedagogiki specjalnej, które mogą badać skuteczność materiałów i wspierać rozwój ETR/PJM.

Partnerzy systemowi:

pełnomocnicy ds. OzN, samorządy, instytucje certyfikujące dostępność.

Partnerzy medialni:

lokalne media i twórcy materiałów wideo - wsparcie w nagraniach PJM i promocji usługi.

7. Wybrane ścieżki finansowania kontynuacji po zakończeniu grantu

- budżety gminne: kultura, dostępność, włączenie społeczne,
- PFRON (likwidacja barier informacyjnych i komunikacyjnych),
- fundusze ministerialne i biblioteczne,
- mikrogranty instytucji kultury,

- budżet obywatelski,
- Erasmus+, CERV, Interreg,
- partnerstwa CSR z firmami (np. sponsoring Klubu PJM).

8. Ryzyka wdrożeniowe i sposoby ich ograniczania

- **Ryzyko nieużywalności** → testy z lokalną społecznością g/Głuchych.
- **Brak kompetencji personelu** → krótkie szkolenia + cykliczne odświeżenia.
- **Materiały zbyt trudne wizualnie** → piktogramy, krótkie filmy, prosty język.
- **Niska frekwencja** → promocja w społecznościach g/Głuchych i szkołach.
- **Ryzyko stygmatyzacji** → wydarzenia dostępne dla wszystkich, bez wydzielania „oddzielnej sekcji”.
- **Ryzyko niedopasowania PJM** → konsultacje z lokalnymi dialektami, dodawanie napisów.
- **Ryzyko izolacji cyfrowej** → zapewnienie pełnej wersji „low-tech”: druk, piktogramy, przeszkoleny personel.

9. Rozszerzone kierunki rozwoju usługi społecznej

- **Regularne dyżury dostępności** - stały dzień/godzina z pracownikiem znającym podstawy komunikacji wizualnej.
- **Usługa „Pierwsza wizyta w bibliotece”** - prosty produkt, który można wdrożyć w każdej filii.
„Dni dostępnej kultury” - PJM w programach, dyskusje, warsztaty, integracja społeczności.
- **Lokalne kluby g/Głuchych** - biblioteka jako naturalne centrum życia społecznego.
- **Kioski informacyjne w PJM i OPAC wizualny**, AR-nawigacja, zdalny tłumacz (tam, gdzie dostępny).
- **Regionalne repozytorium materiałów PJM** - wspólne zasoby dla instytucji kultury i administracji.

- **Program certyfikacyjny „Biblioteka Przyjazna Głuchym”** - wspólne standardy i jasna komunikacja dostępności.
- **Transgraniczne partnerstwa językowe** - współpraca z bibliotekami europejskimi, wymiana zasobów migowych.
- **Wideo-eseje w PJM** - seria materiałów o historii regionu, zdrowiu, kulturze, przygotowana wspólnie z ekspertami i społecznością g/Głuchych.